

Милован Марковић

СВЕТИ ТЕОДОР СТУДИТ И ЊЕГОВЕ ВЕЗЕ СА РИМОМ*

Кратка биографија Св. Теодора Студита¹

Свети Теодор Студит рођен је 759. године у Константинопољу. У кругу своје породице васпитан је са љубављу; на његов духовни животни правац нарочито је утицала његова побожна мајка Теоктиста. Године 780. он заједно са својим братом Јосифом одлази код ујака Платона у манастир Сакудион.

Снагу коју је касније испољио у врло тешким временима која су наишла, нашао је овај Светитељ у Светом Писму, древном Хришћанству и списима Светих Отаца. Његова побожност, храброст и послушност, љубав према Христу и ближњима свуда су се пројављивале.

Године 787. рукоположен је у чин свештеника, а седам година касније постаје игуман. Од 795—797. године долази до познатог „михијанског“ („прељубног“) спора. Цар Константин VI (780—797) отерао је своју закониту жену и оженио се другом (својом собарицом). Патријарх Тарасије (784—806) избегне да га венча, али зато прећутно пређе преко венчања што га је свештеник Јосиф обавио. Свети Теодор и његов ујак Платон били су на страни противника овог незаконитог брака. Било је покушаја од стране цара да се ови монаси поткупе разним поклонима, обећањима и новцем, но ништа од тога није успело. Због тога су они били прогнани: Свети Теодор у Солун, а Платон у Цариград.

Убрзо после тога Константин VI био је збачен са престола, и ослепљен, ускоро је умро. Новодошавша царица Ирина (797—802) одмах је вратила протеране монахе назад. Године 798. прелази и Свети Теодор из манастира Сакудиона у манастир Студион у Цариграду. Одмах по доласку у нови манастир Свети Теодор га је обновио и уредио. Број монаха се такође знатно повећао.

* Семинарски рад на римокатоличком Теолошком факултету у Фрибургу (1981).

¹ Види *Basilius Hermann, Theodor von Studion Martyrbrieve aus der Ostkirche, Wiesbaden 1931.*

После царице Ирине на престо долази цар Никифор (802—811). Но и овај цар је стао на страну свештеника Јосифа и оних који су били против Светог Теодора и његових монаха. У неравноправној борби преподобни Теодор није могао издржати и долази до његовог новог прогона. Овога пута су сва тројица, Теодор, брат му Јосиф и ујак Платон, морали на острво Принчева, код Константинопоља. Настали су тешки страдалнички дани за ове свете монахе. У овако тешком заточеничком и мученичком моменту, немајући ниоткуда помоћи, Свети Теодор се обрати православном папи Лаву III (795—816). Но и овај покушај био је узалудан, помоћ му не стиже ни од пале. Светом Теодору није ништа друго преостало него да трпи страдања и чека боља времена. Године 811. у борби са Бугарима погине цар Никифор. За време његовог наследника Михајла (811—813) завађене партије се помирише, и протерани монаси се вратише натраг.

Године 813. изгуби цар Михајло свој престо, а на његово место дође цар Лав V Јерменин (813—820), страсни и фанатични „цезаро-папист“. Ово је био последњи цар у Византији који је покушао да узме сву духовну и световну власт у своје руке, и том влашћу да потпуно избаци свете иконе из Цркве.

На једном сазваном мањем сабору Свети Теодор је осудио цареве дрске и безобзирне жеље и намере, дајући му јасно до знања да питања вере припадају свештенству, а само световни, овоземаљски проблеми припадају цару. На провокативно питање цареве: не жели ли можда Теодор тиме да га одлучи и избаци из Цркве, Свети Теодор одговара: „Не желим то ја. То је апостолска наредба. Или боље рећи, ти си сам себе већ унапред својим поступком одлучио. Ако хоћеш да припадаш Цркви онда поштуј иконе као и ми“.²

После овог дође до још већег погоршања и Свети Теодор буде још једном прогнан. Из затвора он пише многа писма браћи монасима, свештеницима и епископима, који су као и он били прогнани, бодрећи их и храбрећи да издрже. Да би га на неки начин ућуткао и још више изоловао, цар га пребаци у замак Бонита. Овде је он још више бијен и мучен, а од свега најгора беше глад којом је морен. Сваког другог дана добијао је он и његов ученик Никола само једно парче хлеба. Храбрећи младог монаха Николу, Св. Теодор је говорио: „Како видим, синко мој, овима је стало да нас глађу уморе. Но ми ћемо себе препустити Богу. Он има и друге могућности осим хлеба да нас подржи у животу. Ми ћемо узимати у себе тело Христово (тј. причешћивати се), и живеће тело и душа наша“.³

Недаће које су пратиле Светог Теодора нису га спречиле да и даље пише. Број писама која је тад написао износи преко двеста. Између осталих писао је у два наврата и папи Пасхалију I (817—824). На прво писмо добио је од пале одговор 818. године. Године 819. дође једно писмо Теодорово до царевих руку. Љут на Теодора, цар нареди да се њему и његовом духовном сину Николи удари по сто батина. Исте године премести их осioni цар у Смирну, где им беше још теже.

Међутим, о Божићу 820. године деси се преврат на византијском двору, и на место Лава V Јерменина дође Михајло II (820—829). Њега

² Ср. Живот Св. Теодора, PG 99, 181.

³ Види Писма II, 34.

спор око икона није интересовао, па је све раније прогнане и затворенике пустио на слободу. Тада се и Свети Теодор врати назад у Цариград. Но како је цар Михајло захтевао потпуни мир у Цариграду, Студитски манастир је морао да остане затворен. Преподобни Теодор је био принуђен да са својим монасима потражи неко друго место. Отишли су у Никомидију. Тамо, напаћен и намучен, Свети Теодор се тешко разболи 826. године. После краћег побољшања здравља, разболи се поново и исте године, 2. новембра, предаде своју напаћену и мученичку душу Богу. Његов свети спомен Православна Црква прославља 11. новембра.

Везе Светог Теодора Студита са Римом

О везама Теодора Студита са Римом писао је недавно римокатолички теолог Жан Гујар.⁴ У почетку свога чланка, који носи назив „Источна Црква и римски примат у време иконоклазма“, Гујар вели да је дуга борба против икона помогла да се између Римске и Цариградске Цркве створи једна солидарност. Рим је призиван у помоћ, јер су папе браниле иконе, а гоњени иконопоштоватељи налазили су у Риму уточиште. То је и учинило да Свети Теодор тада, у 9. веку, више нагласи улогу папе, апелујући на његову помоћ и позивајући га да посредује у Цариграду. Теодор је, вели Гујар, јасно признавао папу за наследника светог Петра и за главни, конструктивни део црквене пентархије⁵.

Солунски професор Панајотис Христу, у своме чланку о Светом Теодору Студиту,⁶ вели да су Студити имали одувек односе са Римом и да су их ојачали током иконоборства, јер су у Римском папи видели заштитника прогоњене Цркве и православних икона. Преподобни Теодор није био задовољан односима Цркве и државе у Византији, јер је предност давао Цркви. Ту се он слагао са Римом. Зато, вели П. Христу, „нема много значаја што он у својим писмима назива папу „равноанђелским“, и катедру Рима „првопрестолном“ и „пастиреначалном“, јер су такви китњасте изрази обични у кореспонденцији Византинца“⁷. Међутим, Свети Теодор иде и нешто даље у истицању места и положаја Рима у Хришћанској Цркви⁸.

Професор Христу додаје: „Ови изрази (о папи) могу бити протумачени и без прибегавања римском схватању примата управо тиме што су Теодор и монаси тада били гоњени и што је вођена борба против свих иконопоштоватеља. Римски епископ је био први по рангу и требало је да буде обавештен о ономе што се збивало у Цркви, јер су ти догађаји погађали праву веру и древно предање. Само у том нејуридичком смислу Теодор прихвата примат, јер је заиста истицао потребу јединства помесних Цркава: „Треба да се сјединимо са главом

⁴ Jean Guillard, *L'Eglise d'Orient et la primauté romaine au temps de l'icoclisme*, „ISTINA“ (Paris), 1978, № 2.

⁵ Тамо, стр. 25.

⁶ У „Религиозна и етичка енциклопедија“ (на грчком), Атина 1965, том VI.

⁷ Тамо, стр. 215.

⁸ П. Христу наводи такве изразе у Писмима I, 33; II, 129 (PG 99, 1017 и 1420).

(корифејем) Црква Божијих, Римом, и преко ње са трима патријарсима“ (Писмо II, 74; PG 99, 1309)⁹.

Жан Гујар такође признаје да „никад није довољно наглашавати да се религиозна реторика Византије одликује једном претерано вербалном проценом ствари... Непознавање овога факта културе више је пута завело познате теологе Запада. Тако, чак су (у Византији) и обични изрази дивљења и поштовања углавном у „суперлативу“. Другим речима, право значење једне речи узете насамо не може се оцени, него тек унутар једне опште аргументације или опште мисли“¹⁰. Теодор Студит је врло рано и врло често, „у време и невреме“, умешао Римску катедру у послове своје Цариградске Цркве, и то већ од 809. године, а на штету свог патријарха. Теодор има своје виђење Римске катедре и настоји да га докаже и Светим Писмом“, вели Гујар¹¹.

Тако, вели даље Гујар, поводом „прељубног“ сабора 809. године он пише папи Лаву III (Писма I, 33 и 34) и назива га овако: „Најсветијем и врховном (χορυφαίωτατος = највишем) оцу отаца, Лаву, моме владици, апостолском папи...“¹² И даље наставља: „Пошто је великом Петру Христос Бог дао, после кључева царства небеског, и достојанство началника над стадом (ποιμναρχίας), зато треба Петру, тј. његовом наследнику, износити све што се ново чини у Католичанској Цркви од стране оних који се греше о истину. Томе смо и ми смирени и најмањи научени од старијих Отаца наших...“¹³ Затим Теодор назива папу „најбожанскија глава свију глава“ (тамо). У истом писму га позива у помоћ речима Петровим упућеним Христу: „Спаси нас, архипастиру Цркве поднебесне, изгубосмо“ (Писмо I, PG 99, 1020). Даље опет додаје да „по примљеном од давнишња обичају, не може се држати православни сабор без обавештења тебе (тј. папе)“.

У следећем писму папи Лаву III он га назива „наша најпрва и апостолска глава“, па чак и „велика Божја глава“, што је свакако очигледно реторско претеривање.¹⁴ По професору Гујару, преподобни Теодор се позива на раније случајеве у историји, када су папе, као Лав Велики, Мартин I и Агатон, имали право апела и арбитраже. „Укратко речено, вели Гујар, ма колико се уназад враћали у историју, Римски престо је увек сматран као једна инстанција арбитраже или привилеговане иницијативе“¹⁵. Гујар се притом позива на Теодорово писмо (II, 12) „папи (Пасхалију)“, сматрајући притом да Свети Теодор није могао тада знати име папе, који је био тек изабран. Теодор дакле тада пише папи: „По свему најсветијем великом светилнику, првом архијереју, господину нашем владици, апостолском папи... Чуј, апостолска глава, благородни пастиру Христових оваца, имаоче кључева царства небеског, камену вере на којем је саграђена Католичанска Црква. Јер ти си Петар, управљајући Петровим престолом и украшавајући га“¹⁶.

⁹ П. Христу, стр. 215.

¹⁰ Жан Гујар, тамо, стр. 40.

¹¹ Тамо, стр. 47.

¹² PG 99, 1017.

¹³ Писма I, 33.

¹⁴ Писмо I, 34 (99, 1024—25).

¹⁵ Гујар, стр. 47.

¹⁶ Писмо II, 12 (99, 1152).

Даље се у истом писму папа позива у помоћ: „Дођи нам са Запада, христоподражателу... Помози нам ти, који си од Бога за то постављен; пружи руку колико је могуће; имаш моћи код Бога од тога што си први међу својима, за што си и постављен“... То ће твојој врховности (узвишености) бити вечни спомен, слично твојим претходницима“ (тамо, PG 99, 1153).

Папска компетенција у Теодоровим односима са Римом, по Гујару, састојала би се и спроводила би се на два начина: једносмерно, тј. од стране самог папе, и саборно, то јест да се на неправилни Цариградски сабор одговори једним противсабором, на иницијативу папе. Управо тако и пише Св. Теодор игуману Василију у Рим поводом сабора 809. године (о незаконитом браку цара).¹⁷

Папина компетенција, вели се даље, најсвечаније се пројављује на Васељенском Сабору, али у хармонији и неодвојивости са осталим патријарсима. О томе пише Св. Теодор у писму Лаву Сакеларију: „О божанским и небеским догматима није дозвољено другима да суде, него само онима којима је сам Бог Логос рекао: „Што год свежете на земљи, биће везано и на небу, и што разрешите на земљи, биће разрешено и на небу. А који су постављени за то? Апостоли и њихови наследници. А који су то наследници? Садашњи Римски првосвештеник, Цариградски други по реду, Александријски и Антиохијски и Јерусалимски. То је петоврховна власт Цркве. Они имају суд о божанским догматима... Ниједно друго ме суд о божанским догматима нити је дат од Бога, нити се може дозволити; а ако се и поред тога деси, не може се одржати... Зато је ова Црква (тј. Цариградска, јер је у то време она била иконоборачка) одлучена од остале четири, и подвргнута је вечним анатемама, печатом Духа Светога. Али је затим милостијом Божијом подигнута (обновљена у њој) православље у време Ириније... Ове Цркве није могуће опет спојити ако нису свих пет патријарха сагласни“¹⁸.

У наставку истог писма Свети Теодор тражи сазив Васељенског Сабора, па чак и без представника папе са Запада, но „потврда сабора, вели он, односи се и на њега“, тј. и папа би затим потврдио тај Сабор. Зато даље и додаје да после Сабора одлуке треба послати „првопрестолноме“ да те одлуке „отуда приме потврду вере“. Јер, „тако ствари стоје: ако један од патријараха скрене (са пута праве вере), онда ће бити исправљен од осталих себи равних, као што вели божанствени Дионисије (Ареопагит), а не да га цареви суде“¹⁹.

Из свега овога професор Гујар закључује да за Теодора Студита „јединство Цркве бива кроз заједницу (општење) свих пет Цркава“²⁰. Он притом упућује на Теодорово писмо II, 62 (PG 99, 1280) у којем се вели да је Цариград „одцепио себе од петоврховног тела Цркве“²¹. На тај начин Св. Теодор Студит заступа и подржава еклисиолошку концепцију свога времена, то јест *пентархију* (власт петорице православних патријараха). Но проф. Гујар додаје и свој закључак, да, по

¹⁷ Писмо I, 35 (99, 1029).

¹⁸ Писмо II, 129 (99, 1417—20).

¹⁹ Писмо II, 129 (99, 1417—20).

²⁰ Гујар, стр. 48.

²¹ Исто то износи и у Писму II, 63 (99, 1281).

Теодору Студиту, када је немогуће остварити идеалне услове, тј. одржавање Васељенског Сабора са свих пет патријараха, онда „упрошћеном процедуром“ папа може у извесној мери да замени сабор²². Тако нешто као да пише и Св. Теодор у писму цару Михајлу: да је време настало „да се ми (тј. Цариград) сјединимо са Римом као врхом глава Црква Божијих и преко њега са осталим трима патријарсима, да бисмо једнодушно једним устима славили Бога“²³.

Као следећи пример тог схватања проф. Гујар наводи Теодорово писмо упућено Лаву Сакеларију, из којег смо већ наводили опширнији одломак. Но чини се да Гујар погрешно објашњава Теодорово цитирање Дионисија Ареопagitа, као да то Студит наводи само зато да би одбацио цареву компетентност у суђењу патријарху. Међутим, текст који смо навели је сасвим јасан, јер се вели: „Ако скрене један од патријараха — дакле, значи и римски патријарх (папа) — биће исправљен од њему равних патријараха, а не од царева“²⁴. Ово даље значи не само то да цареви немају суд над патријархом, било којим, него и то да остали патријарси суде и исправљају оног патријарха који је у заблуди, макар то био и римски патријарх. Слично пише Свети Теодор и у писму цару Михајлу: „Нека цар нареди да се од старог Рима добије објашњење, као што је древно предање од Отаца. Јер она је (Римска Црква) највиша од Црква Божијих, чији је првопрестолник Петар, којему је Господ рекао: Ти си Петар, и на том камену саградићу Цркву моју, коју ни врата ада неће победити“²⁵.

Оваквим својим писањем Теодор Студит само сведочи да је он лично био тада сигуран у православност Римске Цркве као верне чуварке светих икона. Став Рима је у погледу вере био тада чврст и није се колебао. Професор Гујар ипак види у томе и нешто више: „Предност признања (Теодоровог) Риму, вели он, није ипак релативна: призивање вере Рима и признање његове арбитраже припадају непрекинутој традицији у Цркви. Ипак не треба пренаглашавати мисао Теодорову узимајући за озбиљно речи да „епископу Рима је дата власт (или: ауторитет) васељенског сабора“. Јер намера Студитова, потврђена и контекстом, значи: прво, да је то прерогатива папе да санкционише васељенскост једног сабора; и друго, то је такође прерогатива да поништи један неправилан сабор, као што историја пружа више примера за то“²⁶.

Жан Гујар даље вели да је Свети Теодор „једини који у своје време ставља акценат на историјско и канонско позивање на концепцију Римског понтифекса. Али он (Студит) иде и даље повезујући ово доказивање са Христовим обећањима првове између Апостола (тј. Петру). Од Петра до његових наследника нема прекида континуитета“ (тамо). Но исти Гујар нас још једном подсећа на хиперболичан језик Теодоров, па вели: „Хипербола, да се подсетимо, не доказује ништа; најбољи доказ тога јесте примат придаван (од стране Теодора

²² Гујар, стр. 48.

²³ Писмо II, 74 (99, 1309).

²⁴ Види PG, 3, 1093 и 99, 1093.

²⁵ Писмо II, 86 (99, 1332).

²⁶ Гујар, стр. 49.

Студита) Јерусалимским патријарху“²⁷. А то место где Свети Теодор придаје примат патријарху Јерусалимском јесте ово: „По свему нај-светијем Оцу отаца, Светилнику светилника, господину моме владици, патријарху Јерусалимском... Ти си први међу патријарсима, мада си пети по реду“²⁸.

Атински архиепископ (раније професор Теолошког факултета) Хризостом Пападопулос, у своме делу „Примат епископа Римског“²⁹, посебно поглавље посвећује теми „Свети Теодор Студит и римски примат“. Он вели да су поједина мишљења Студитова веома хваљена од Латина, а критикована од неких православних. Опширно наводи речи Св. Теодора којима он хвали и истиче Апостола Петра и оне којима хвали и преузноси епископа Римског, па онда овако закључује: „Само погрешним тумачењем могао би неко да схвати све наведене изразе као да они имају буквални смисао и да изражавају стварно стање (у Цркви)“³⁰. Јер и Свети Теодор, као и други византијски епистолографи, употребљавају често сличне хиперболичне изразе чак и у обичним писмима (ср. напр. Писма Св. Теодора архимандриту Василију I, 35; патријарху Нићифору II, 18; цару Михајлу II, 86).

У писму игуману Василију у Рим, Теодор Студит назива тог истог игумана Василија врло хиперболичним изразима и вели да његово „добро заузимање за реч истине јесте утврђење поднебесне Цркве“ (тј. цркве у целој васељени),³¹ што је очигледна хипербола и преувеличавање. Свети Теодор такође уздиже веома и свог Цариградског патријарха Нићифора, а и источне патријархе. Тако он назива Цариградског патријарха „Божанска и врхунска висина (ἀκρότης) свију глава“. Затим свих пет патријараха назива „ὁμοταγεῖς“, (тј. истог чина и ранга) са Светим Апостолима, који су сви под једном главом Исусом Христом³². Такође назива свих пет патријараха: „Ова петоврховна моћ Цркве“ (τὸ πεντακόρουφον κράτος τῆς Ἐκκλησίας), и да „сви они имају суд о божанским догматима, а не цареви“.³³ Исто тако назива читаву Цркву „петоврховно тело црквено“³⁴.

Пападопулос даље с правом вели да, ако је Свети Теодор лично признавао примат Римског папе, то опет нема значаја за целу Цркву, јер и став целе саборне Цркве је био другачији.³⁵ Међутим, ми налазимо да Свети Теодор није ни сам признавао Римском епископу неку већу власт, него само прво место међу осталим патријарсима. Зато је и подсећао стално на *пентархију*. (Мада, по мишљењу православних теолога, и историчара и канониста, ни *пентархија* није била, и није могла бити, врховна власт у Цркви, јер није могла да собом замени саборни живот и предање целе Цркве).

²⁷ Гујар, стр. 50.

²⁸ Писмо II, 15 (99, 1161).

²⁹ Издано на грчком у Атини 1930. (друго издање 1964).

³⁰ Тамо, стр. 152, 154.

³¹ Писмо I, 35 (99, 1029).

³² Писмо II, 66.

³³ Писмо II, 129 (99, 1417).

³⁴ Писмо II, 62 и 63 (99, 1276—81).

³⁵ Пападопулос, тамо, стр. 156.

Уз Паладопулоса и професор Гујар такође одбија идеју да Св. Теодор признаје папи да је „викар Христов“ на земљи. Гујар закључује: „Ако Теодор констатује и прихвата право интервенције епископа Римског у изузетним ситуацијама, претерује се ако се та интервенција схвата као компетенција у свакодневном животу Црква“.³⁶ Затим Гујар додаје да је Теодор Студит, у мирном току црквеног живота, био привезан колико је год то могуће редовној аутономији свога патријарха, то јест Цариградског, кога зато и назива „божанска и врховна (највиша) висина свештених глава“ (Писмо II, 79. PG 99, 1317).

Професор Гујар на крају наводи и случај где је Св. Теодор Студит променио своје схватање и свој однос према Римском папи. То је, истина, било у почетку, у спору око незаконитог брака („михијански“ спор), када се у Цариграду било чуло да папа Лав III није обратио пажњу нити придао очекивану важност питању незаконитог царевог брака и преступа свештеника Јосифа, који је венчао цара прељубника. Чувши то, Теодор Студит је писао монаху Василију (који му је био писао зашто се одвојио од патријарха) овакво писмо: „А што се тиче папе, шта се то мене тиче ако он ради овако или онако. Јер се он оковао својим сопственим крилима, по речима пословице. Јер показујући да ништа не брине о јавним гресима тог свештеника (Јосифа), он је (тј. папа) не само неког свештеника, него главу Цркве толико исмејао и обрукао и понизио да нас је стид да то и чујемо. Ако је то истина, онда је то брука са јерархијом! Ипак, са разборитошћу говоримо и молимо вас да се против главе не изражавате тако оштро“.³⁷

И сам Гујар признаје да овакав језик против папе је и груб и преоштар, па у закључку вели: Теодорово схватање о папи настало је условљено околностима и хитношћу потребе да се помогне гоњеној Цариградској цркви, а онда је касније мало разрађено. Но ипак, он је само изразио схватање о првенству Рима које је постојало, као „извесно историјско искуство о некој римској супериорности“.³⁸ Можда је, вели даље Гујар, непотребно упрошћен закључак да је Теодор Студит од факата саме нужде дошао до закључка о праву, тј. у корист асимилације ситуације, а због жеље за ефикасношћу, за брзом интервенцијом папе у постојећој невољи Цркве. Нама се чини да то управо и јесте генеза Теодорове идеје о примату Римског папе.³⁹ Затим Гујар још додаје: „Идеја пентархије, коју Теодор никада није одбијао да помири са римским привилегијама, не говори ништа добро латинским теолозима, присталицама примата, и тај идеал (пентархије) не допада се узалуд прчкој јерархији, тј. не само због свога формалног карактера“ (тамо). Из овог закључка се види ипак научно поштење професора Гујара, мада он догматски остаје присталица папског примата.

Нема сумње да је Свети Теодор Студит некада претеривао због својих и црквених тешкоћа у својим похвалама и истицањима Римског епископа, зато што је имао и извесних историјских преседана

³⁶ Гујар, стр. 50.

³⁷ Писма I, 28 (99, 1001). Ову напред наведену пословицу Гујар преводи овако: „Сам себе је својом сопственом петардом изгорео“.

³⁸ Гујар, стр. 54.

³⁹ Гујар, стр. 54.

позивања на Рим и његове иницијативе или интервенције. Но сви ти случајеви, па и Теодоров, били су само у шкрипцу и невољи. Јер, у нормалним приликама, функционисао је саборни канонски систем и карактер Цркве, као заједнице свих правоверних епископа, међу којима постоји само првенство части. Шта више, у кризним ситуацијама питања саме вере, нико никада, па ни Св. Теодор Студит, није признавао ничији примат осим примата Истине, примата Праве Вере, што се види и из односа Теодора Студита према папи Лаву III (по питању незаконитог брака царевог, који смо већ наводили). У случајевима несагласности или јереси Римског папе по питањима праве вере (случај папе Либертија, у 4. веку, или папе Хонорија, у 7. веку), не само да се на Истоку нису освртали на Римског епископа, него су га и директно осуђивали. Јасно је зашто: зато што је и Римски, као и сваки други епископ или патријарх, у Цркви, а не изнад Цркве. То пак, што је он први међу једнакима, у питањима праве, православне, апостолске вере, вере Отаца Цркве, није имало никаквог посебног значаја.

Свети Теодор Студит је несумњиво хвалио Римског епископа, чак и преко мере, али то је било првенствено зато што је папа у то време имао апостолску веру и штитио православно поштовање светих икона. То се јасно види из многих писама Светог Теодора.

У обратном пак случају, онога ко нема ту праву веру, свеједно ко је он, макар то био и Апостол или Анђеол, Свети Теодор, Исповедник Православља, једноставно не признаје. То он изричито вели у писму иконоборачком „сабору“: „Ово је еванђелска вера нас грешних и недостојних; ово је апостолско исповедање нас ништавних; то је од Отаца предана права религија. Мимо ње, не само овај или онај од садашњих или старих (епископа или патријараха), него ни кад би Петар и Павле — да кажем и то немогуће као могуће —, нити пак ако би са самих небеса дошао и говорио о догматима и Еванђељу другачије (ср. Гал. 1, 8—9), таквога ми не можемо примити у општење и заједницу, јер не следује здравом учењу вере“ (PG 99, 1120).

Овде се јасно и очигледно види да је за Светог Теодора Студита критеријум за папе и патријархе, и све остале у Цркви, само један: право и истинито исповедање вере, а не овај или онај црквени трон или наслеђена катедра. То ће Св. Теодор рећи и јавно великом броју епископа и игумана, па и самом цару Михаилу (Писма II, 86; PG 99, 1332).

Даље пак историја односа Римске и Цариградске Цркве, а и шире Источне и Западне Цркве, показује ускоро да је Исток имао пуну самосвест о својој самосталности и неподчињености Риму, како у канонским тако и још више у догматским питањима. Већ је обнова православног иконопоштовања, на сабору 843. године у Цариграду, изведена без потребе за подршком или за сагласношћу Рима. Спор и сукоб у време патријарха Фотија, у другој половини 9. века, још више ће показати стварно непостојање примата Римског епископа за Православну Цркву на Истоку.

Summary

Milovan Markovich

THE RELATIONS OF ST. THEODORE OF STOUDION WITH ROME

The author critically evaluates the article of Jean Gouillard entitled »L'Eglise d'Orient et la primauté romaine au temps de l'iconoclasme« *ISTINA*, 2 — 1978. St. Theodore upheld the theory of »pentarchy« (the conciliar authority of the five Patriarchates: Rome, Constantinople, Alexandria, Antioch and Jerusalem). In times of crisis and iconoclastic persecution in Byzantium, St. Theodore's appeal to the Pope of Rome did not imply in his flowery, hyperbolic epistles addressed to Rome, any juridical recognition of papal primacy. His only and supreme criterion for the whole Church's hierarchy (Roman Pope included) was the right apostolic Faith, i. e. Orthodoxy.